

Perdre el temps fent el soldat

El servei militar obligatori ha estat, i en molts països continua sent, un dels principals sistemes que tenen els exèrcits per dotar-se de soldats, almenys durant un període de temps. A l'Estat espanyol va ser obligatori fins fa vint anys, i l'experiència ha deixat empremta en qui hi va haver de passar.

Text > **SÒNIA TUBERT**, periodista

Les forces armades de la major part d'Europa i d'Amèrica van utilitzar el servei militar obligatori com a forma de reclutament des de la Revolució Francesa i fins a la dècada de 1990. A l'Estat espanyol, el 2001 va ser l'últim any en què va ser obligatori el servei militar, un sistema de reclutament vigent des del 1770. La coneguda com a *mili* era un període imposat en què els joves de divuit anys havien de deixar la seva vida durant una etapa que, segons l'època, s'allargava entre nou mesos i dos anys i s'havien de dedicar a, com es deia llavors, «fer el soldat».

Tot el procés (i, per moltes persones, tot el patiment) començava amb un sorteig que posava l'ai al cor a milers de joves. Com si fos la loteria de Nadal, i tot i que avui en dia sembla una broma de molt mal gust, els bombos decidien el destí de la lleva de cada any; o sigui, del nombre de reclutes (joves) cridats a files. Aquí, la sort, per dir-ne d'alguna manera, et podia portar prop de casa o a més d'un miler de quilòmetres. I la sort, a vegades, pot ser molt esquiva.

Bessons a Melilla

L'Albert i en Josep Maria Falgueras, dos germans bessons, l'any 1981 van ser destinats a Melilla el primer i a Ceuta el segon. «Els germans podíem reclamar anar l'un amb l'altre; només hauria fet falta que a un li hagués tocat

>> Sorteig de quintos a Girona, l'any 1984.

(Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. DIARI DE GIRONA.)



>> Els bessons Falgueras, l'any 1981, quan estaven destinats a Melilla.

(Foto: ARXIU FAMÍLIA FALGUERAS)





>> Uns joves consultant les llistes de destinació del sorteig de quintos al Govern Militar, a Girona, l'any 1993. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT (MARTÍ ARTALEJO).

dins la Península, i hi hauríem pogut anar tots dos», lamenta l'Albert. En Josep Maria va demanar el trasllat a Melilla i van fer la mili tots dos al mateix quarter i a la mateixa bateria o unitat: l'Albert a les oficines i en Josep Maria com a encarregat del lloc que anomenaven de *repuestos* (recanvis).

La mili començava amb una instrucció, que els dos germans van fer a Cadis, i després de la jura de bandera els reclutes passaven a ser soldats i s'incorporaven al seu destí, en aquest cas Melilla. «Quan es va acabar la instrucció vam passar una setmana a casa, però després, en tot un any, només hi vam anar una vegada», recorda l'Albert. I és que el viatge no era fàcil ni, encara menys, ràpid: «L'exèrcit ens pagava el viatge. Havíem d'anar de Girona a Màlaga en tren, i després amb vaixell fins a Melilla. Eren setze o divuit hores». La sensació de llunyania, no només de casa sinó també de la vida civil, s'accentuava quan, com en el cas dels germans Falgueras, els soldats dormien cada nit al quarter. De tot plegat, l'Albert creu que poca cosa en va treure, tret d'alguna amistat (avui encara manté contacte amb un noi de Figueres que també va estar amb ell a Melilla) i alguna anècdota, com ara que van compartir un parell de setmanes de mili amb un dels components dels Pecos, un duo musical de moda en aquell moment entre les adolescents i no tan adolescents espanyoles.

>> Xavi Aznar, l'any 1990, just abans de fer la mili a Ceuta en una foto que va publicar *El Punt*.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT (MIQUEL RUIZ).

Vida en pausa

El servei militar obligatori no només imposava una distància física, més o menys gran segons els casos, amb la família i l'entorn dels joves, sinó que també els representava posar en pausa els seus projectes. En Pep Ribas va fer la mili el 1985 a Saragossa, un lloc relativament proper que li permetia tornar a casa més sovint, però va aparcar la carrera universitària que estava fent: «Durant aquell temps només vaig cursar una assignatura». Encara que va anar a la mili obligat, com la majoria, i que recorda l'experiència com «una pèrdua total de temps», diu que hi va aprendre «que m'ho havia d'agafar tot una mica millor; en tornar vaig acabar la carrera i he acabat essent professor d'institut».

El quarter on estava destinat en Pep era al costat de l'Acadèmia General Militar de Saragossa, de manera que «havíem de suplir els serveis que els feien falta, com ara vigilar la porta». Ribas assegura que a la seva promo-

ció «hi havia bon ambient». Fins i tot van ser capaços de fer front a les «putadetes» que els més veterans els feien quan arribaven, les conegudes com a *novatades*. Segons recorda, al costat del quarter hi havia un turó, i «la tradició era que els nous hi pugessin al vespre en calçotets, però nosaltres vam ser els primers que vam dir que no i jo no hi vaig pujar mai».

Molts dels soldats forçosos que van passar per aquesta experiència irracional als ulls de tothom avui en dia la recorden com una etapa en què ho van passar bastant malament, i no només per la distància que van patir els germans Falgueras, per les *novatades* que va evitar en Pep Ribas o per l'aturada en els projectes vitals. En Roger Costa-Pau reconeix que, des que la va acabar, «en tota la vida no he volgut pensar més en la mili», un període en què «et fan fer coses que no vols fer», segons el defineix. Va fer la mili l'any 1987 a la infanteria de Marina, a Cartagena, una ciutat que recorda com a «absolutament militar». El primer motiu d'inquietud va ser el fet de no saber quant duraria el seu servei militar, si divuit, catorze o dotze mesos, ja que va coincidir en un moment en què en canviaven la durada. «Finalment van ser catorze, però no saber-ho t'ho feia passar malament.»

Alcohol i cinisme

A la promoció d'en Roger van coincidir tres catalans, «i com que teníem estudis ens van posar com a mestres per ensenyar als analfabets», un fet que comportava que, enmig dels insults i les imposicions sense sentit que recor-





>> Batalló de Caçadors de Muntanya Arapiles 62, l'any 1987 a Berga. (Foto: ARXIU XAVI COLLELL)

da Costa-Pau, «algun cap et respectava una mica; era un combinat estrany». La part més negativa de tenir estudis i «que ens consideressin els millors» va ser que els van imposar que fessin el que s'anomenava *curs d'ascensió*. «Vam estar cinc mesos separats dels altres, i físicament va ser brutal i molt bèstia: ens feien fer pistes americanes, arrossegant-nos per terra, disparaven amb bales de veritat». En tornar del curs el van posar a la cuina, on va estar més tranquil i va poder reprendre el contacte amb l'exterior, ja que estava amb civils. Encara que va establir amistat i complicitat amb tres o quatre persones que passaven per la mateixa mala experiència que ell, la impressió que els militars van deixar en Costa-Pau és que «eren gent perillosa, borratxos, perquè hi havia molt d'alcohol, i cínic».

Uns anys abans que en Roger, havia arribat a Cartagena en Pau Lanao. Era l'any 1980, i en Pau va fer només la instrucció a Cartagena. Els seus records tampoc en són bons. «Arribaves amb tren, et rapaven el cap i et vestien de militar», recorda. Aquest va ser l'inici d'uns mesos en què va viure alguns fets històrics. El primer, a Cartagena, pocs dies després d'arribar-hi: la repatriació del cos d'Alfons XIII. «Ens van fer una instrucció intensiva durant quinze dies perquè aprenguéssim a fer files rectes i no moure'ns durant les cinc hores que va durar la cerimònia, i així va ser», explica, i afegeix que «va ser el meu baptisme de foc, i l'endemà ens van donar un dia de permís que vaig aprofitar amb un col·lega per anar de festa i oblidar-ho tot». Entre les absurditats que va viure, destaca que «van tenir una latri-

na retinguda durant un mes perquè allà s'hi havia penjat un recluta».

Després de la jura de bandera va anar a la Jefatura de Órdenes del Sector Naval de Balears, a Mallorca, una experiència que resumeix dient que «ens passàvem el dia fent veure que érem mariners en terra». En aquest destí va viure el cop d'estat del 23-F. De fet, aquell dia estava de permís a Barcelona, i va pensar en l'opció de desertar i fugir, però en sentir la intervenció del llavors rei Joan Carles I va descartar-la. En arribar a Palma es va trobar que «com que no hi era quan van cridar a tothom a formar i esperar esdeveniments en el moment del cop d'estat, em van arrestar una setmana». Comparteix l'opinió que anar a fer la mili «en el fons era perdre el temps», i conclou que «el que havies de fer era sobreviure, intentar trencar una mica les normes que et posaven i passar-ho bé quan sorties del quarter».

Assalt a l'armeria del Pení

Qui també va viure un fet històric, de caire molt diferent, mentre feia el soldat va ser en Carles Sapena. «Em vaig incorporar com a voluntari a l'Exèrcit de l'Aire, la manera d'assegurar la destinació, a mitjans d'octubre de 1977 a la Base Aèria de Reus (instal·lació esdevinguda aeroport civil)», rememora en Carles, i «a mitjans de desembre em van destinar a l'Esquadró de Vigilància Aèria número 4 del Pení, a Roses». Allà va ser partícip i testimoni de primera mà d'un convuls episodi: l'assalt a l'armeria del Pení.

Una nit propera al Nadal de l'any 1977, mentre Sapena feia de patruller a la base aèria, van desaparèixer de l'armeria trenta-cinc metralladores, diverses armes de foc i un munt de carregadors. Va ser l'inici d'una caòtica investigació i d'un procés judicial que va incloure sis detinguts que eren membres de partits d'extrema esquerra, l'atribució posterior a l'extrema dreta, la mort per ferida de bala del soldat que presumptament era el cervell de l'operació i la condemna a deu anys de presó de tres soldats més. Avui en dia, però, encara no s'ha descobert qui hi va haver darrere el robatori. Dins d'aquesta investigació, Carles Sapena va ser convocat al jutjat regional, entre altres motius perquè va ser un dels dos soldats que va descobrir el robatori. Sapena recorda que les preguntes que li van fer no tenien res a veure amb els fets, i creu que tenien per objectiu «complir amb l'expedient» i «fer-me saber que ho sabien tot de tothom». El relat detallat de tot plegat es pot trobar al blog Paraules de Pas de Bernat Boïls, l'àlies literari d'en Car-



>> Perspectiva general de l'Esquadró de Vigilància Aèria 4 a la base del Pení de Roses. (Foto: ARXIU CARLES SAPENA)

les. D'aquests records escrits en surt també el millor que en Carles ha tret de l'experiència, i ho ha fet quaranta anys després: «un company que va ser condemnat i empresonat ha agraït el relat; l'ha alliberat d'una feixuga càrrega psíquica i l'ha reconciliat amb el seu entorn afectiu». Per contra, «també ha comportat pressions per part de la descendent d'un cap militar».

Canvi de rumb

Tot i que comparteixen el fet d'haver donat classes a altres soldats, l'experiència d'en Xavi Collell és diametralment oposada a la d'en Roger Costa-Pau. En Xavi va fer la mili a Berga l'any 1987. Ell va aprofitar el fet que els joves que estaven obligats a fer la mili podien demanar pròrroga si estudiaven o tenien familiars a càrrec seu. «M'havia tocat anar a les Canàries, però com que estudiava magisteri vaig anar demanant pròrrogues fins que em va tocar un destí que m'agradava». Com que era mestre, li van adjudicar ordenar la biblioteca, i ell mateix va proposar fer classes als seus companys que en necessitessin. «Vaig ajudar a treure's el graduat escolar a molts», recorda amb certa satisfacció. La distància per ell no va ser un problema («anava cada setmana a casa»), i va fer bones amistats, dues circumstàncies que no impedeixen que assegurí que «no m'agradaria que ara ningú tornés a fer la mili» i que va ser «una pèrdua de temps», amb fets irracionals com ara que «es retinguessin objectes, per exemple una escopeta perquè amb un tret seu s'havia ferit algú».

A banda de tots els records i impressions, en Xavi pot assegurar que la mili li va canviar la vida. Com ell mateix recorda, «aquell any es convocaven oposicions a mestre, i per poder-les fer vaig demanar un permís però no me'l van concedir i, a més a més, em van enviar a fer unes maniobres perquè no tingués la temptació d'anar-hi igualment». Com que llavors les oposicions es convocaven cada cinc anys, un cop acabada la mili li van quedar dues opcions: ser professor a l'escola privada o canviar de feina. Un anunci al *Punt Diari* en què es buscava un comercial per vendre pisos a la Vila Olímpica de Banyoles el va fer decantar cap a la segona opció i li va fer emprendre un camí que l'ha portat a tenir una de les principals immobiliàries de la capital del Pla de l'Estany.

A qui fer la mili també li va canviar la



>> Un C-101 Aviojet sobrevolant els radars, al Pení. (Foto: ARXIU CARLES SAPENA)

vida va ser a en Pep Collelldemont. Ell era capellà, i els capellans no feien el servei militar obligatori; només havien de jurar bandera als trenta-un anys, i si l'exèrcit necessitava capellans llavors sí que els cridava. Quan en Pep va arribar a aquesta edat estava a la parròquia de la Tallada d'Empordà, i podem dir sense equivocar-nos que era un capellà que topava amb la jerarquia eclesiàstica i amb l'ordre establert. Potser per això l'any 1969 el bisbe de Girona, Narcís Jubany, va decidir que s'incorporés al servei militar. «Primer em van destinar a Girona, però el capellà militar d'allà va dir que jo era una persona perillosa i em van enviar a la Unidad de Ferrocarriles, a Barcelona», recorda. El trasllat va ser el primer pas per al seu canvi de vida. Tal com explica ell mateix, «jo volia estudiar periodisme però a Girona no hi havia res, i a Barcelona vaig poder fer-ho». Acabat el servei, va completar els estudis, es va treure el títol de periodista, va començar a treballar, va demanar la dispensa del sacerdoci i va començar una carrera que l'ha convertit en tot un referent de la informació local i comarcal.

La mili d'en Pep va ser una experiència molt diferent de les explicades fins ara. No tenia relació amb els altres soldats: «ells estaven treballant», diu, i afegeix que «vaig veure les misèries que havien de patir», tot i no viure-les. Com a capellà castrense, la seva feina era dir misses, algunes de caire marcadament feixista, un fet que ell portava «passant de tot». Estava instal·lat a la parròquia de Sant Josep Oriol, que era una parròquia molt progressista, i només els dissabtes havia d'anar a la seva unitat, «a saludar els oficials». Durant els dos anys que va passar fent la mili, també hi va haver algun moment més dur, com

ara els tres mesos de reclusió a què va ser castigat i que va passar a les dependències de l'església de Sant Felip Neri.

Aprofitar el temps

La sensació general que durant el servei militar no van fer res de bo la trenca també un altre testimoni, el d'en Lluís Xirgu. Ell va fer la mili a Granada l'any 1987 i va intentar posar un sentit pràctic a l'experiència: «Ja que havia de perdre un any, vaig aprofitar per treure'm el carnet de camió i més tard el de remolc [...] Això em va permetre saltar-me instruccions, aconseguir el carnet i convertir-me en el conductor del capità, un lloc que comportava alguns privilegis, com ara que quan anàvem de maniobres jo feia de cotxe escombra», recorda.

En Lluís estava destinat a l'artilleria antiaèria, i en aquestes maniobres als Monegres veia com els seus companys havien de fer veure que tiraven a terra avions, una tasca que creu que hauria sigut gairebé impossible, ja que «cada peça de l'artilleria la feien moure a mà sis o set soldats; allò era tan lent de moure que no servia de res». Una altra pràctica consistia a «lligar un avió petit de juguina a un cable de cap a un quilòmetre de distància i disparar-li». La veritat és que després de la mili en Lluís no ha fet servir mai el carnet de camió, però no perd el bon humor en explicar-ho, i afegeix que «és una cosa que mai sobra».

El que potser podem pensar que sí que sobra és aturar la vida durant mesos de milers de joves per obligar-los a «fer el soldat» i que els estats es garanteixin així tenir personal quan no hi ha vocacions per a la carrera. Per sort, fa més de vint anys que aquí no ens ho hem de plantejar... I esperem no haver-hi de pensar mai més.